

rapport (-art
redogörelse

TIMBRO RAPPORT 8/98

Dags för privatsamtal

summerat

Telemarknaden utvecklas i snabb takt. Strukturomvandlingar på den globala nivån ger effekter i form av sänkta teletaxor och ökade möjligheter för konsumenten.

Sverige var tidigt ute med att avmonopolisera och avreglera telemarknaden. Det gjorde att Telia länge låg rätt i tiden. Utbudet av tjänster förnyades och taxorna var låga.

När nu strukturomvandlingen tar nya steg börjar Telia halka efter.

I denna rapport granskar Mikael Anjou hur Sverige hanterar de nya förhållanden som skapas på telemarknaden. Anjou kan konstatera att medan europeiska telebolag privati-

seras och bygger upp nya allianser där ägarkonsolidering är ett viktigt steg, envisas den svenska regeringen med att säga nej till privatisering av Telia.

Åter riskerar ideologiska låsningar i svensk politik att gå ut över konsumenterna och hindra en gynnsam utveckling.

rapportförfattaren

MIKAEL ANJOU studerar vid Handelshögskolan i Stockholm.

För ytterligare information kontakta rapportförfattaren på 17577@hhss.se.

September 1998

I slutet av juli meddelades att British Telecom (BT) och amerikanska AT&T kommer att bilda ett nytt samägt telebolag på den globala telemarknaden. Det gemensamma bolaget blir den i särklass största internationella teleoperatören med en omsättning på runt 80 miljarder kronor. Samtidigt avstår bolagen från expansion på partners hemmarknad.

Den nya alliansen blir inte bara en kraftfull konkurrent på den internationella telemarknaden. Den är också ett stort steg vidare på strukturomvandlingen i den internationella telemarknaden, ett steg som innebär att svagare samsamarbetsallianser lämnas till förmån för starkare ägarband.

AT&T kliver nu av det europeiska samsamarbetsbolaget Unisource som därmed mister en viktig medspelare.

Telia mer utsatt som statsägt

Var befinner sig då Telia i denna strukturomvandling? Och vilka är orsakerna och drivkrafterna till strukturomvandlingen?

Läget för Telia blir mer utsatt efter alliansen mellan AT&T och BT. Inte bara därför att Telia är en viktig partner i Unisource. Utan också därför att problemen med att vara en liten, statligt ägd aktör tydliggörs. När allianserna övergår från att vara samarbeten till att kräva djupare ägarband, blir också statliga bolag mindre intressanta.

I en intervju i *Svenska Dagbladet* (1998-07-30) med anledning av AT&T och BT affären tonar Telias VD Lars Berg ned betydelsen av allianser som Unisource: "De här globala allianserna har ju kommit litet i bakvattnet kan man säga. Det är inte det som känns hetast längre, som telemarknaden har utvecklats."

På följdfrågan vad som är hetast, svarar Lars Berg att det är att umgås på kommersiell basis och att lösa allianser som Unisource håller dåligt. "Marknaden utvecklas mot större rörlighet och flexibilitet och en mängd nya former av samarbeten och samverkan."

Därmed blir otrohetsen stor i lösa allianser. Ägarkonsolidering över gränserna innebär större stabilitet i relationerna, samtidigt som flexibilitet kan upprätthållas mot andra aktö-

rer. Detta låg också bakom de, i och för sig spruckna, fusionsförhandlingarna mellan norska Telenor och svenska Telia.

Internationella fusioner naturliga

Drivkrafterna till fusioner är naturliga. Televerksamhet är internationell – stordriftsfördelarna i all sorts nätrafik är avsevärda. Dessutom skapas stora synergivinster när nät samordnas.

Ett telefonsamtal från exempelvis USA till Baltikum förutsätter att teletrafiken går genom flera länder. Om ett företag har kontrollen över hela sträckan, finns goda möjligheter till effektivitet och lönsamhet. Ett enskilt telefonbolag i ett av världens nordligaste länder har dock inte resurser att självt ta den kontrollen.

I en artikel i *Veckans Affärer* (1998-06-15) citerar Mats Thorén en anonym källa på Telia: "På sikt är det en illusion att små länder som Sverige och Norge skulle kunna hålla sig med lyxen av egna televerk, lika lite som egna Microsoft."

Däremot kan ett telebolag i norra Europa vara en viktig länk mellan just USA och Baltikum eller Ryssland.

Hur väl förberett är Telia att delta i den internationella strukturomvandlingen?

Således – internationell samverkan är en naturlig del i den strukturomvandling telebranschen genomgår, men lösare allianser som Unisource ersätts av ägarkonsolidering som den mellan AT&T och BT.

Detta ger en ny miljö för Telia. Frågan är hur väl förberett Telia är och vilka förutsättningarna är att delta i denna internationella strukturomvandling.

Telegrafverket grundades 1873. 1918 förvärvades det sista större privata telefonbolaget, Stockholms Allmänna Telefon AB, från dåvarande L M Ericsson och därmed fick Televerket ett monopol på teletrafi-

ken inom Sverige och till omvärlden.

Den efterföljande tiden karaktäriserades av ett nära samarbete mellan Televerket och Ericsson, bl a genom det 1970 bildade bolaget Ellemtel AB, som gav goda möjligheter till tidiga teknologiskiften. Dessutom gavs Ericsson goda förutsättningar för en världsledande roll i telekombranschen.

Telia var tidigt ute

Mot slutet av 1970-talet stod Televerket inför stora förändringsbehov, vilket uppmärksammades av den 1977 tillträdde generaldirektören Tony Hagström.

Detta blev starten på en avmonopolisering och avreglering, som i ett internationellt perspektiv är mycket tidig och kan jämföras bara med den amerikanska uppbyggnaden av telemonopolet i början av 1980-talet och den brittiska omvandlingen som resulterade i ett privatiserat British Telecom 1984.

I boken *Ägarstyrning* skriver Rolf H Carlsson att Telia, tillsammans med Procordia, kan framhållas som föredömligt exempel på statligt ägande. Förmågan att omvandla Telia från ett monopol till ett företag på en konkurrensutsatt marknad – som också är redo att möta denna kon-

kurrens – bestod i att frikoppla Telia från direkt politiskt inflytande med en professionaliserad ägandefunktion och att utse rätt personer i ledning och styrelse. 1987 togs de slutliga stegen för att helt liberalisera den svenska telemarknaden, myndighetsfunktionen skildes ut och överfördes till Telestyrelsen. 1993 bolagiserades Telia.

Genom att Telia var ett av de första telebolag som utsattes för en konkurrens har Telias kultur och organisation under lång tid förberetts för den omvandling som nu kommer.

Verksamheten har effektiviserats kraftigt. Tjänstebudet har förnyats, bl a på mediaområdet. De redan låga teletaxorna har sänkts ytterligare. Och Telia har genom kompetenshöjning kunnat utveckla nya tjänster i Sverige och internationellt.

Samtidigt präglas den svenska telebranschen av en branschmångfald – ett flertal operatörer konkurrerar om kunderna både för fast och mobil

telefoni. På samma sätt finns ett flertal detaljister som säljer allt från telefoner, modem och annan teleutrustning. Så sent som 1985 hade dåvarande Televerket monopol på telefonapparater, och före 1980 var det inte tillåtet att koppla privata modem till telenätet.

I jämförelse med EU-området var, som sagt, avregleringen av den svenska telemarknaden framsynt. I *Liberalisation Milestones*, en rapport utgiven sommaren 1998 av British Telecom, konstateras att den svenska regeringen förekom flera av EU:s avregleringar – ”however the regime does not encourage competition”.

Ramarna för regleringarna är inte kompletta och det saknas priskontroller på Telia, vilket stör marknaden. I rapporten utvärderas olika åtgärder för att liberalisera telemarknaden, och Sverige ligger bättre än genomsnittet på de flesta kriterier. Men avregleringen är inte fullständig.

Storbritannien är det land som har mest avreglerad telemarknad. Telebolaget är sedan snart 15 år privatiserat och mångfalden aktörer har samma spelregler. Också Tyskland och Nederländerna ligger väl till. I övriga EU-området har en massiv avreglering av den inre telemarknaden påbörjats först i år.

Privatisera Telia

Telia, som tränats i konkurrens under lång tid, har därför försprång i jämförelse med många andra statliga telebolag. Men inte bara träning i konkurrens krävs.

För att kunna vara med i de stora affärerna, och kunna ses som en betydelsefull och seriös aktör, är det mindre viktigt för marknaden hur långt avregleringen gått i ett land, än att privat ägande släpps in. Som Thorén skriver i *Veckans Affärer* ”Ur investerarnas synvinkel är det garanten för att det blir rättvisa spelregler på marknaden ... Det handlar om att öka förtroendet och därmed investeringsviljan.”

Telia är helstatligt. Garantin att den svenska regeringen inte skall lägga sig i uppfattas inte som särskilt

mycket värd, och den unika svenska grundlagskonstruktion som förbjuder ministerstyre av statliga organ är knappast känd.

I Thoréns artikel exemplifieras

”

För att göra Telia till en trovärdig och seriös part i strukturomvandlingar behöver Telia privatiseras.

behovet av en ägarmarknad för Telia väl genom ett referat av IT-entreprenören Nicolas Negropontes besök i Sverige. På utrikeshandelsminister Leif Pagrotsky's erbjudande om att underlätta för en flytt av delar av Negropontes MIT Media Lab kom svaret snabbt: privatisera Telia.

En privatisering, helt eller delvis, i kombination med en börsintroduktion ger också fördelen för Telia av att ha ett pris på sina tillgångar. I dag kan tjänstemän på näringsdepartementet eller på Telia räkna fram olika värderingar, men med markna-

”

Allt fler chanser att delta i strukturaffärer förspills genom regeringens ideologiska motstånd mot att privatisera Telia.

dens värdering finns alltid någon form av facit. Därmed underlättas en prisdiskussion i samband med affärer. Dessutom kan egna aktier användas som betalningsmedel vid en fusion.

Telia har vidare ett latent kapitalbehov. Det är inte akut, och det är i dag inte ett krav till ägarna. Men dels kräver förnyelse i nättekniken investeringar, dels kräver en expansion utanför landets gränser kapital. Och deltagande i strukturaffärer kräver

kapital.

För att ge Telia möjligheter att delta som en trovärdig, seriös part i strukturaffärer och strukturomvandlingar behöver Telia privatiseras, helt eller delvis, och börsintroduceras.

Och Telia kommer på sikt att behöva kapitalmarknaden. I *Affärsvärlden* (39/1997) tecknas 12 IT-trender. En av dessa är bredbandsteknik till hemmen som svar på de elektroniska motorvägarnas köer. Men bredbandstekniken är bara ett exempel på nya investeringar som krävs i IT-revolutionens spår.

Telia halkar efter

Värderingar av Telia visar att en privatisering kan inbringa mellan 50 och 70 miljarder. Men det brådskar.

Många länder i omvärlden har redan inlett en privatisering – den här hösten börsnoteras Sonera, Finlands statliga teleoperatör.

Swisscom, partner i Unisource, säljs i höst ut till hälften. Den franske socialisten Lionel Jospin har delprivatiserat France Telecom. Och i såväl Danmark som Storbritannien är det statliga ägandet noll. I spåren av den europeiska avregleringen blir privatiseringarna allt fler. Därmed håller Telia på att tappa det försprång bolaget hade för ett par år sedan. Värdet på Telia förefaller också ha sjunkit. En framsynt lagstiftning och en skicklig konkurrensutsättning är därför om inte utan värde, så i vart fall inte tillräckligt utnyttjad. ”I branschen har vi skakat på huvudet i flera år nu och undrat över vilken hemlig agenda som regeringen sitter med”, säger en anonym chef i branschen till *Veckans Affärer*. Ju längre tiden går, desto fler chanser att delta i strukturaffärer förspills genom saktfärdigheten i privatiseringen av Telia. De mest intressanta affärerna kan vara borta när Telia väl är ute på marknaden.

De borgerliga vill privatisera

Bland de borgerliga partierna finns ett stöd för en privatisering av Telia. ”Moderata Samlingspartiet anser att telekomföretaget Telia bör sättas överst på privatiseringslistan och säl-

jas inom en snar framtid”, skriver partiet i en rapport. Med nyansskillnader förefaller denna uppfattning delas också av andra borgerliga partier.

Givet att Telia skall säljas, uppstår frågan om företaget bör säljas som en helhet eller uppstyckat. Det finns skäl som talar för att ett uppstyckat Telia ger en bättre fungerande marknad.

Å andra sidan är Telia sannolikt mer värt som sammanhållet bolag, och dessutom finns det många konkurrenter till Telia redan i dag varför en sammanhållen försäljning inte skulle innebära ett privatiserat monopol.

Det viktiga är inte om Telia säljs som en helhet eller som delar. Det viktiga är att Telia säljs.

Men näringsminister Anders Sundström är skeptisk och säger att ”någon privatisering av Telia inte är aktuell” i en interpellationsdebatt med Per Westerberg den 7 november 1997.

Westerberg konstaterar att värdet på Telia tenderar att sjunka, men detta besvaras inte av Sundström. I stället konstaterar han att ”Telia ägs av samhället” och han ”har svårt att se vad det är för fel med att vi, medborgarna själva, gör detta”.

Vidare nämner han en oro för att privatisera ett bolag med den dominerande ställning Telia har på marknaden. Också statsminister Göran Persson har bestämt sagt ifrån att någon privatisering av Telia inte är aktuell, vilket regeringen också har

anfört i proposition 1997/98:121.

Sundströms argumentation, som till stor del bygger på att ett monopol inte skall privatiseras, är märklig. I Sverige finns, som konstaterats, en mångfald aktörer i telekombranschen – både på nätsidan och detaljistsidan.

Telia har därför i dag inte något monopol. Tvärtom är Telias situation mycket märklig när företaget möter konkurrens men är utestängd från kapitalmarknaden.

Regeringens syn är beklaglig. Den hindrar Telia från att bli en part på marknaden med samma förtroende och lika möjligheter att delta i strukturaffärer som andra telebolag.

Strukturomvandlingen på den internationella telemarknaden är

”

Regeringens syn hindrar Telia från att ta del av den internationella telemarknadens värdefulla effekter i form av sänkta teletaxor och ökad konsumentnytta.

värdefull, den sänker teletaxorna och ökar konsumentnyttan. Men Telia kan inte vara en aktiv aktör i denna strukturomvandling. För kapital krävs, både för nyinvesteringar, för expansion och för deltagande i strukturomvandlingen. Detta bör tillföras genom ägartillskott från kapitalmarknaden. För varje dag regeringen för-

sänker en privatisering av Telia sjunker företagets värde, och nyttan av den framsynta telelagstiftning Sverige haft devalveras.

Källförteckning

Carlsson, Rolf H och Hallberg, Magnus: *Ägarstyrning. Om Corporate Governance från Wallenbergfär till offentlig sektor*, (Ekerlids Förlag och SIAR-Bossard, Stockholm:1997).

Froste, Calle: *Teliachefen besviken när AT&T lämnar Unisource*, SvD, 1998-07-30.

Liberalisation Milestones, British Telecom, summer 1998.

Läge för ägandespridning, Moderaterna, juli 1998.

Ollevik, Nils-Olof: *Ny storallians hot mot Telia*, SvD, 1998-07-27.

Proposition 1997/98:121.

Snabbprotokoll 1997/98:27,

Sveriges Riksdag.

Thorén, Mats, Einar, Britt-Marie m fl: *Special: Telia*, Veckans Affärer 1998-06-15.

Thorén, Mats: *Fler strukturaffärer väntar i televärlden*, Veckans Affärer, 1998-02-02.

Thorén, Mats och Ekelund, Åsa: *Alla nordiska telebolag är uppköpskandidater*, Veckans Affärer, 1997-11-17.

Tolv IT-trender som förändrar världen, Affärsvärlden, nr 1997:39.

Timbro har till uppgift att fördjupa diskussionen om det fria samhället och marknadsekonomin.

Timbro grundades 1978 och ägs av stiftelsen Näringslivets Fond.

LÅG SKATT FÖR ETT RÄTTVIST SAMHÄLLE
Hans Eklind beskriver värderingarna bakom Blairs regeringspolitik (nr 7/98).

DET INSTITUTIONALISERADE GODTYCKET
Andreas Röttorp granskar den nya arbetslöshetsförsäkringen (nr 6/98).

EKOLOGISKT VALFLÄSK

Stefan Kraft klär av regeringens motiv i miljöpolitiken (nr 5/98).

”DU TRONAR PÅ MINNEN...”

Claes Arvidsson jämför Sveriges ekonomi med våra nordiska grannländers (4/98).

VÄL MÄTT MEN FEL TÄNK

Isobel Hadley-Kamptz om kvinnomaktutredningen (nr 3/98).

För innehållet i denna rapport svarar författaren. Rätt att citera har den som uppger källan.

Redaktör: Dick Erixon. ISSN 1103-7644. För ytterligare upplysningar: Timbro, Box 5234, 102 45 Stockholm

tel 08-587 898 00, fax 08-587 898 55, e-post: info@timbro.se. Alla rapporter finns i fulltext och med sökfunktion på www.timbro.se